

Anmeldelser

Fuglenes træk og orientering

Jørgen Rabøl. 256 sider, 260 ill., hft. Bogans Forlag, København, 1988. Pris kr. 285 i DOF-salg.

På omslaget til Jørgen Rabøls bog "Fuglenes træk og orientering" vises, hvordan trækfuglene dukker op fra nattemørket og hvirvler forbi i den kraftige lyskegle fra et fyrtårn. Inden i bogen møder læseren en anden hvirvlende verden, her af ideer og modeller med vektorer, vinkler, akser, cirkeldiagrammer, koordinater, gradienter, usikkerhedsområder, korrelationer og regressioner i Rabøls belysning. Fuglenes træk og orientering er et usædvanligt spændende og levende forskningsområde, og det er herligt og inspirerende at følge Rabøls præsentation, med mange tankefulde ideer og forslag til fortolkninger og omfortolkninger af dette område.

Rabøl har en mangeårig erfaring med egen forskningsindsats – han har en gedigen felterfaring og kender sine trækfugle og deres økologi særdeles godt. Han besidder desuden en respektløs og befriende mistænksomhed mod publicerede resultater og mere eller mindre anerkendte konklusioner.

I indledningen viser Rabøl, hvordan han forestiller sig et stort set medfødt trækprogram, som styrer Havesangeren, når den trækker mellem ynglepladsen i Norden og vinterkvarteret i det sydlige Afrika. Derefter følger et gennemtænkt og forklarende afsnit, hvor Rabøl definerer forskellige typer af orientering og navigering: retningsorientering, kort- eller mosaiknavigation, gradient- eller koordinatnavigation, vinkelnavigation og vektornavigation.

I de følgende kapitler præsenteres de forskellige hjælpemidler, som man indtil nu har kunnet påvise, at trækfuglene anvender under deres orientering: solen, solnedgangen, polariseret lys, stjernehimlen og jordens magnetfelt. Det er glædeligt, at Rabøl ikke nøjes med andenhåndsuplysninger, men kritisk gransker de oprindelige afrapporteringer.

Rabøl går derefter over til at belyse hvordan de forskellige kompasser udvikles og samordnes i trækfuglenes orienteringssystem. Under diskussion af styremekanismerne for fuglenes trækvej præsenterer han en lovende og meget interessant syntese af upublicerede resultater fra forsøg med Havesangeren, som synes at have et medfødt tidsprogram. Dette tidsprogram styrer trækretningen som funktion af tidspunktet. Desværre er baggrundsmaterialet ikke, hverken i dette eller andre eksempler, præsenteret på en sådan måde, at læseren selv kritisk kan følge med og forvise sig om rigtigheden af Rabøls konklusioner.

Senere vises en oversigt over forskellige studier over vejrets indflydelse på fugletrækket, spændende fra vadefuglenes træk forbi Blåvandshuk og Rødhal-

senes træk fra øen Hjelm, til måneobservationer af nattræk over Canada. Rabøl vender derefter tilbage til den mere rendyrkede orienteringsproblematik i et kapitel om fejlorienterende sjældenheder og brevduernes evne til at finde hjem.

Den bærende ide, som Rabøl hele tiden kommer tilbage til, er hans teori om *trækfuglenes navigation mod et vandrende målområde*. Han mener, at såvel unge som gamle fugle er programmerede til ved hjælp af et kompliceret navigationssystem at holde sig orienteret mod et bestemt målområde, hvis beliggenhed forskyder sig under årets forløb langs de typiske trækruter. Denne teori er efter Rabøls mening helt afgørende for tolkningen af fuglenes adfærd under orienteringsforsøg. Rabøl mener, at teorien helt overflødiggør hypoteserne om fuglenes trækstigheder som funktion af energimæssige og flyvemekaniske aspekter, idet fuglene efter Rabøls teori ikke har nogen særlig grund til at spare på energien: det er vigtigere at være i overensstemmelse med målområdet.

Dette er naturligvis en frisk og radikal tankegang, men efter min mening næppe troværdigt ud fra et sagligt synspunkt. Rabøl har nemlig fortvivlende svært ved at finde noget overbevisende argument for sin tanke om et vandrende målområde. Trods gentagne serier af forflytningseksperimenter med trækfugle er det endnu ikke lykkedes ham effektivt at belyse sin grundteori uden at støtte sig til forvirrende mange hjælpemidler. Rabøl kan naturligvis have ret, men det er værd at huske på, at der næppe findes et fagligt grundlag for at betragte resonnementet som andet end en interessant ide.

Når jeg nu er i det kritiske hjørne, vil jeg trække tydelige svagheder i Rabøls bog frem. Det hævdes ofte, at et billede siger mere end tusind ord. I Rabøls bog finder jeg imidlertid, at trangen til at illustrere har været overdrevet. Der findes 260 illustrationer, ofte med flere delfigurer, på totalt 250 tryksider! De alt for mange illustrationer og de lange figurtekster forstyrrer læserytmen, når man krydser frem og tilbage mellem tekst og figur.

Jørgen Rabøls bog, som er personlig og ukonventionel både hvad angår indhold, stil og illustrationsteknik, udgør et frisk pust inden for trækfugleforskningen. Læs den helst med en blyant i hånden og hæft dig ved de tanker – ideer, spørgsmål og indvendinger – som dukker op under læsningen. Et stort og varmt tak til Rabøl for, at han i denne bog sammenstiller sin sagkundskab og sine ideer – et vigtigt bidrag til at gøre diskussionerne omkring fugletrækkets gåder levende – til gavn for trækfugleforskningen i Norden!

Thomas Alerstam

Birds of the Middle East and North Africa

P.A.D.Hollom, R.F.Porter, S.Christensen, I. Willis. 280 sider, 40 farveplancher (350 arter), stregtegninger af 91 arter, 510 udbredelseskort, indb. T. & A.D. Poyser 1988. Pris kr. 225 i DOF-salg.

Stenpikkere i overdådigt antal (17 arter), smukke sandhøns og andre ørkenfugle, indslag af både afrikanske og asiatiske arter og en hel række endemiske arter især fra bjergene aller sydligst på den arabiske halvø. Der er meget, der fascinerer i denne nye og meget vigtige feltbestemmelsesbog over fuglelivet i Nordafrika og Mellemøsten. For første gang gives der en samlet fremstilling over denne regions fugleliv, og det er spændende pludselig at "kunne kigge med". Arter, man ikke anede eksistensen af, er pludselig realiteter, og andre, man måske lige havde hørt om, får liv og substans.

Fra Marokko i vest til Iran i øst dækker bogen alle de nordafrikanske lande med kyst til Middelhavet, hele den arabiske halvø og mellemøsten incl. Tyrkiet. En samlende karakteristik kunne være, at regionen er stærkt præget af ørkener. Det er dog ikke dette, der er bogens udgangspunkt. Der er nemlig tale om noget så usædvanligt som et supplementsbind til de gængse europæiske felthåndbøger – først og fremmest Europas Fugle. Forfatterne har ment, at de europæiske arter er så velbeskrevne, at de har koncentreret sig om bestemmelsen af de 'nye' arter, regionen byder på, og en minutiøs statusgennemgang for alle arter. Det er der kommet en meget original og velskrevet bog ud af, men samtidig en bog der – nok utilsigtet – giver et meget præcist billede af nogle grundlæggende problemer for naturbeskyttelsesarbejdet i regionen: meget kvalificeret arbejde laves af europæere på europæiske betingelser, hvilket begrænser eller ligefrem blokerer for en effektiv udnyttelse. Det kan også blive denne bogs skæbne – begejstret modtagelse i Europa og i bedste fald et skuldertræk fra folk med naturforståelse i regionen.

Men når dette er sagt, må det være rimeligt at vurdere bogen ud fra dens egne præmisser, og her er sagen helt klar: Det drejer sig om en handy håndbog over fuglene i regionen, der for en lang række arter giver beskrivelse til at bestemme dem i felten – ud fra en meget moderne og avanceret feltornitologisk indfaldsvinkel.

Der skal ikke læses på teksten til mange arter inden det står klart, at forfatterne ved hvad de skriver om. Det er selverfaret viden, der her er sat på tryk. Feltbestemmelse af fugle har gennemgået en utrolig udvikling. Hvad der tidligere blev anset for umuligt selv med fuglen i hånden, kan i dag klares med omhyggelige studier gennem kikkerten. Beskrivelserne bliver derfor ofte meget nuancerede. De kan også virke meget komplicerede, oftest fordi det er kompliceret. Teksten er ofte opbygget således, at der sammen

med beskrivelsen af en art hele tiden refereres til forskellene hos den/de mest oplagte forvekslingsmuligheder. Dette øger i høj grad anvendeligheden. Det er altid en svær balance i en feltbestemmelsesbog hvor langt man kan gå i den nødvendige forenkling af artsbeskrivelserne. Her er der tale om en sjældent god og sikker tekst.

I statusafsnittet for hver art gives der en kortfattet beskrivelse af træk- og vinterforhold. For alle ynglende arter bringes der et detaljeret yngleudbredelseskort. Her skal forfatterne have stor ros for, at kortene viser den øjeblikkelige viden fremfor at forsøge at vise, hvordan arterne formodentlig er udbredt. Kortene bliver dermed et godt arbejdsredskab for alle, der rejser i regionen. En enkelt svips har dog indsneget sig, idet den europæiske del af Tyrkiet er glemt for mange relevante arter (f.eks. stort set alle ikke-spurvefugle).

Bogens 40 farveplancher (samlet midt i bogen) lever ikke op til bogens meget høje standard i øvrigt. Med gennemsnitlig 9 arter pr. planche er der trængsel på siderne, og f.eks. nogle af sangerne bliver for små. Trængslen på siderne gør det flere steder svært at finde ud af hvilket artsnavn, der hører til hvilken fugl. Fremfor de store og smukt håndskrevne artsnavne – kun på engelsk – havde det været bedre med mindre navne på både engelsk og latin. En decideret redaktionel bommert er endvidere, at der mangler henvisning fra plancherne til teksten.

Plancherne er tegnet af Ian Willis, og han har åbenbart svært ved at give farverne fuld ret; fuglene virker ofte lyse og blege. For langt de fleste arter gives der dog fine portrætter, men sikkerheden i gengivelsen varierer forbavsende, f.eks. fra de "levende" tornskader til de stive og "døde" stenpikkere. Hos flyvende fugle er der ofte problemer med proportionerne. Deciderede fejl er heller ikke undgået. De to hyppigt forvekslede arter, Sørgestenpikker (*O. leucura*) og Hvidkronet Stenpikker (*O. leucopyga*), er her vist med ens sort underside og hvid undergump, selvom sidstnævnte i felten viser hvidt fra undergump og frem på bugen til lige bag benene. Undersiden af sejlere og svaler på planche 25 er underligt overdrevne i kontrasterne. Den adulte hjejle på planche 14 kaldes Pacific Golden Plover (*P. fulva*), men det er tydeligvis den nært beslægtede American Golden Plover (*P. dominica*) med helt sort underside og gump. Den unge hjejle ved siden af kan godt være en Sibirisk Hjejle, der er lidt bleg. Den viste sommerdragt af Lesser Sand Plover (*C. mongolus*) på samme planche er den østlige race, som netop ikke er den, der normalt ses i regionen. Den race, der normalt ses, har helt sort pande, og er derfor lidt nemmere at adskille fra den lignende Greater Sand Plover (*C. leschenaultii*). Det er ærgerligt med disse fejl i plancherne, og de virker besynderlige sammenholdt med tekstens store akkuratse.

Iblandet teksten findes en række meget givende

sorthvide tegninger, der behandler særligt vanskelige bestemmelsesforhold. Her er det forfatterkollektivets danske islæt, Steen Christensen, der autoritativt fører pennen, altid illustrativt og relevant.

Noget af det nævnte kan opfattes som hård kritik, men det skal i så fald opfattes som en anerkendelse af, at der er tale om en meget væsentlig udgivelse – en bog, der sætter nye standarder for det at bestemme fugle under fremmede himmelstrøg. Bogen kan kun på det kraftigste anbefales til alle, der agter sig til et af regionens mange populære rejsemål.

Uffe Gjøl Sørensen

A Birder's Guide to Japan

Jane Washburn Robinson. 335 sider, 57 kort, hft. Ibis Publishing Company 1987. Pris ikke oplyst.

A Birdwatcher's Guide to Japan

Mark Brazil. 220 sider, 62 kort, hft. Kodansha International 1988. Pris £ 8,95.

Japan er et land med over 10.000 aktive feltornitologer, så fuglelivet er ganske godt kendt. På grund af sprogvanskeligheder kan det dog være meget svært at få del i denne viden. Nu er der næsten samtidig kommet to lokalitetsguider på engelsk. Begge er meget gennemarbejdede og er klart blandt de bedre af slagsen.

Den største forskel på de to bøger er, at JWR regner med at hendes læsere rejser med kuffert, mens MB skriver for den rygsækrejsende. Begge bøger beskriver næsten de samme 50-60 lokaliteter, der er valgt så hele Japan er dækket (Tokyoområdet bliver dog særlig grundigt behandlet). Begge forfattere går ud fra, at læseren vil prøve at finde så mange forskellige arter som muligt.

Bøgerne er i hovedsagen lokalitetsgennemgange, hvor man får at vide, hvornår de enkelte lokaliteter bør besøges, hvordan man finder dem og orienterer sig i dem, hvor man kan overnatte, samt hvilke arter, man har chance for at finde.

JWR, der er fra Amerika, er vidt berejst og har boet i Japan i tre år. Her har hun bl.a. været med under udarbejdelsen af *A Field Guide to the Birds of Japan*, og samtidig fået alle de kontakter, der har gjort det muligt at samle de utroligt mange oplysninger til lokalitetsguiden. Selv har hun besøgt over 150 lokaliteter i Japan, men både kort og tekst virker alligevel ofte som om hun mangler grundigt førstehåndskendskab. Det er således tvivlsomt, om alle kortene vil kunne bruges i felten.

Bogen er i to dele. Den første fortæller alt hvad man bør vide for at undgå de største bommerter under en rejse i Japan. Japanske traditioner og etiketteregler opfattes ofte meget forskelligt af besøgende. Det har moret mig meget at læse JWRs beskrivelser, som

passer glimrende med min opfattelse af forholdene.

I bogens anden del gennemgås lokaliteterne. Sproget er her mere farverigt, end man er vant til fra tilsvarende lokalitetsguider, og til tider er oplysningerne næsten komisk detaljerede: "Hvis du ankommer med fly til den lille ø Amami, og har tænkt dig at leje en bil, så pas på manden ved siden af den grønne bil, han starter med at forlange en alt for høj pris..."

Bogens mest åbenlyse mangel er, at JWR, som også de fleste japanere, går ud fra, at den billigste løsning ikke er til at byde folk. Hun glemmer at fortælle, at det er meget let at rejse rundt i Japan på tommelfingeren, og at der er mange gode vandrehjem, som ofte ligger bedre placeret i forhold til fuglelokaliteterne end hotellerne.

MB har skrevet den nyeste af de to bøger, og det er lykkedes ham på færre sider at gøre den en tand bedre end JWRs. Efter MB i 1982 fik en doktorgrad ved et skotsk universitet for sine sangsvanestudier, besluttede han at tage til Japan for at arbejde på den lokalitetsguide, han nu er blevet færdig med.

Hans bog vidner om et kolossalt kendskab til Japans fugle og fuglelokaliteter, og informationerne er komprimeret så de er let overskuelige. Et glimrende værktøj for dem, der går højt op i fugleinteressen. Når det gælder kortmaterialet og gennemgangen af de arter, man kan forvente på de enkelte lokaliteter, er MBs bog langt den grundigste. Men der er gjort noget mindre ud af at forklare hvordan man kommer frem til lokaliteterne end i JWRs guide. Når det gælder japanske etiketteregler m.v., som JWR behandler så grundigt, nøjes MB med at henvise til et par almindelige rejsehåndbøger. Bogen afsluttes med en revideret checkliste over Japans fugle.

Hver især har de to bøger altså deres stærke sider, og da ingen af dem er særligt store eller tunge, vil japanfarere nok have fordel af at konsultere dem begge.

Michael Køie Poulsen

The Birds of Israel

Uzi Paz. 272 sider, 60 farvefotos, 30 tegninger, indb. Christopher Helm 1987. Pris NIS 56,80.

"Birds of Israel" er den første engelsksprogede bog, der omhandler Israels fuglefauna, siden Meinertzhagen's *Birds of Arabia* fra 1954. I tiden mellem disse to bøger er akkumuleret megen viden om Israels fugleliv, og "Birds of Israel" summerer denne viden til et ganske godt overblik over landets fuglefauna.

Bogen indledes med en kort og god 10 siders generel introduktion om fuglefaunaen i Israel. Herefter følger en gennemgang af 466 arter, der var truffet i Israel til og med 1984.

I gennemgangen beskrives de enkelte arters status og opræden i Israel, ofte med nogle meget interessante tilbageblik på tidligere viden om arternes fore-

komst. I tilknytning hertil gives mere generelle oplysninger om arternes totale yngleudbredelse og overvintringsområder. For ynglefuglene beskrives de enkelte arters ynglehabitater samt øvrige ynglebiologiske data.

Bogen giver også et ganske godt indtryk af den manglende grundviden om visse arter. F.eks. har man endnu ikke fundet en rede af Brun Fiskeugle i Mellemøsten, og det første sikre redefund af Humes Natugle blev først gjort i 1974 (hannen fra dette par blev taget af en Stor Hornugle!).

Gennemgangen af den enkelte art er som oftest kortfattet og er ikke bygget op efter en fast skabelon. Dette sammen med det levende og fortællende sprog gør bogen let tilgængelig og spændende at læse.

Teksten er krydret med udmærkede stregtegninger og nogle meget flotte farvestrålende fotos – men desværre, som så ofte før, taget ved eller lige ved siden af reden. Den politisk interesserede læser vil bemærke, at tidligere besatte områder, som øen Tiran og Sinai, flere steder omtales og behandles, som var de en del af Israel. Mange af billederne stammer således herfra.

"Birds of Israel" kan varmt anbefales som baggrundslæsning og supplement til felthåndbøger og turrapporter for folk, der skal til Israel, samt for interesserede i Mellemøstens fuglefauna.

Carsten Rahbek

A field guide to the birds of Hawaii and the tropical Pacific

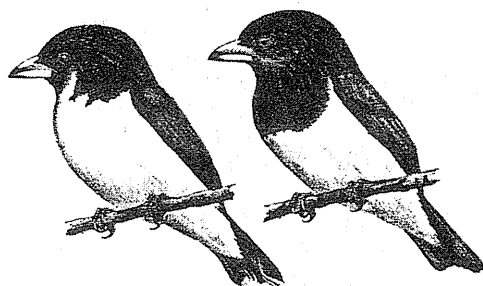
H. Douglas Pratt, P.L. Bruner & D.G. Berrett. 409 sider, 45 farvetavler, tegninger, s/h- og farvefotos, kort og tabeller, hft. Princeton University Press 1987. Pris \$ 19,95.

Denne field guide behandler de fugle, der lever på de mange tusinde oceaniske øer i den tropiske del af Stillehavet. Bogen er bygget op som den nyeste udgave af Europas Fugle, dog indledes med en introduktion til de naturtyper, der findes på øerne. I stedet for udbredelseskort findes tabeller over arternes forekomst på de forskellige øgrupper.

Arter, der er velkendte andre steder, men sjældne i Stillehavsområdet, er kun overfladisk beskrevet, mens almindelige arter og arter, der ikke ellers er kendt, får en grundigere behandling med illustrationer af alle dragter.

Pratts illustrationer er utroligt fine og teksten vidner om et stort kendskab til området. Det kan være svært at forstå, at det er den samme Bruner, som i 1982 skrev den nærmest ubrugelige "Field guide to the birds of French Polynesia".

Bogen er holdt i et format, så den er til at rejse med, og teksten kan derfor virke lidt kort, men for-

fatterne er helt klar over den betydning, bogen kan få for fuglebeskyttelsesarbejdet i området, og har prioriteret derefter.

Michael Køie Poulsen

The Birds of Papua New Guinea

Brian J. Coates. Vol. 1, non passerines. 464 sider, 362 udbredelseskort, 493 farvefotos, 44 tegninger, format 30×20 cm, indb. Dove Publications Pty Ltd, Australien, 1985. Pris £ 45.

Forfatteren til dette værk udtrykker, at alle lande bør have deres egen fuglebog. Det er første gang, at Papua med tilhørende øgrupper, Bismarckøerne og Bougainville, er blevet behandlet under et. For at imødekomme ønsket om en komplet oversigt over fuglene i regionen er der i det kommende bind 2 en liste over fuglene fra Irian Jaya og Solomonøerne.

Papua, den østlige halvdel af New Guinea, har et areal svarende til Sverige. Landet er tyndt befolket, godt 3 mill., og ca 70% af den oprindelige vegetation, deraf 58% regnskov, består endnu. Der er håb om, at planer om at bevare de rigeste økosystemer kan føres ud i livet. Landet har en rig fuglefauna, 740 arter er kendt, hvoraf 77 er endemiske for Papua. Typisk huser 1 km² af lavlandsregnskoven 150-170 arter, hvilket er mere end et tilsvarende område i Vestafrika.

Forfatteren er engelsk født, men har tilbragt 13 år i Papua New Guinea, hvor han i sin fritid iagttog og fotograferede fugle, også i de mere isolerede egne. Papua er stadig delvis udforsket, og kendskabet til de mindre udbredte arter er ofte meget ringe.

Indledningen omhandler områdets topografi; karakteristisk er en bjergkæde fra den ene ende af New Guinea til den anden, flere steder på over 4500 m. Derudover findes der isolerede bjerge, som ornitologisk er interessante ved deres endemiske fauna.

Papua har omkring 600 ynglefuglearter. Økologisk nært beslægtede arter udnytter ofte samme habitat ved at fouragere i forskellige mikrohabitater, f.eks. i forskellig højde i de samme træer, eller ved at anvende forskellige fourageringsteknikker. Som ek-

sempel nævner Coates Rhipiduridae, fantails, som er repræsenteret ved 12 arter. Fugle, som lever af nektar og frugter, er usædvanligt rigt repræsenteret på New Guinea. Der findes papegøjer, som næsten udelukkende lever af pollen og nektar, og frugtduer, som lever af det bløde frugtkød.

New Guinea har mærkeligt nok ingen spætter, og deres niche er kun delvis optaget af australske spætmejsjer, træløbere og de segnæbbede paradisfugle. Familier, som har deres hovedudbredelse eller er rigt repræsenteret på New Guinea, er kasuarer, tallegallahøns, duer, papegøjer, uglenatravne, isfugle, riksebabblere, fløjtere, honningædere, skadelærker, kragetornskader, løvhyttfugle og paradisfugle.

Bogen illustrerer – hovedsageligt med fotos – mere end halvdelen af landets fugle, og de enkelte artsbeskrivelser er opdelt i en række afsnit: Feltkendetegn, udbredelse, habitat, højdeforekomst, hyp-pighed, redevalg, yngletid, mikrohabitat, adfærd, fødevalg, stemme, underarter m.m. Under feltkendetegn savner jeg blot, at der nævnes forvekslingsmuligheder; ofte mangler der også tilstækkeligt klare feltkendetegn.

Coates har samlet værdifulde oplysninger fra et stort kildemateriale og suppleret med egne iagttagelser, og bogen er forsynet med en omfattende litteraturliste.

De mange smukke fotos af biotoper og fugle stimulerer rejselysten, og bogen kan anbefales til alle, som ønsker let tilgængelig viden om fuglene i Papua, eller som blot ønsker en smuk bog om nogle af de mest særprægede og farvestrålende fuglefamilier.

Ole Frode Jacobsen

The Birds of Sumatra

J.G. van Marle & Karel H. Voous. An annotated check-list. B.O.U. Check-list no. 10. 240 sider, 9 tabeller, 3 kort, 8 sider m. fotos, hft. British Ornithologists Union, Tring, 1988. Pris £ 16 (incl. porto).

Denne check-liste over fuglelivet på den vestligste af øerne i Indonesien, Sumatra, er af den sædvanlige høje kvalitet, som kendetegner BOUs check-lister.

Bogen rummer en artsliste med status for samtlige på Sumatra trufne fuglearter. Desuden findes en række gode, men korte kapitler om topografi, klima, vegetation, zoogeografi, yngleforhold og fugletræk, samt en bibliografi med flere hundrede referencer.

Hovedparten af materialet er baseret på museums-samlinger fra 1800-tallet til anden verdenskrig. Der eksisterer kun ganske få feltobservationer af fugle fra øen. Kun 38 ornitologer har siden anden verdenskrig iagttaget fugle her og bidraget med observationer til denne bog. Til sammenligning er antallet af bidragydere til lokalrapporten fra Sjælland på 350 personer – hvert år !

Artslisten rummer ialt 600 arter. Blandt træk-gæsterne er fundet omkring 100 arter fra ynglepladser i Østpalæarktis. Det er bl.a. vadefugle, som undervejs til Australien raster i nogle af de største tal for Asien i de udstrakte mangrovesumpe på østkysten af Sumatra. Men der er også flere træk- og vintergæster fra Australien, f.eks. isfugle og braksvale. Og for at gøre forvirringen total er der faktisk også et ganske betydeligt træk af bl.a. gøge og biædere, som kommer til øen, når monsunregnen sætter ind i andre dele af tropisk Asien.

Listen over endemiske arter på Sumatra er ikke imponerende. Idag kendes blot 12 arter, som hovedsageligt findes i bjergregnskoven. Flere af arterne kan imidlertid give den rejsende feltornitolog blod på tanden. Tag f.eks. en art som Vanderbilts Jungle Babbler. Denne art kendes fra et enkelt eksemplar indsamlet i 1939 og vurderes af forfatterne til at tilhøre samme art som Black-browed Babbler – som til gengæld kun kendes fra et eneste indsamlet eksemplar på nabooen Borneo!

Lavlandsregnskoven er nok den del af Sumatra, hvorfra de største nyheder på fuglefronten fremover skal forventes. Klimaks lavlandsregnskov rummer 170-200 fuglearter pr km², så der er nok at tage fat på. For såvel bjergskovene som lavlandsskovene gælder det, at de er i overhængende fare for helt at forsvinde. For flere af fuglene i bjergskovene ligger de nærmeste andre ynglepladser nu over 1000 km borte, idet bjergskovene i Malaysia og Thailand er så godt som ryddet. Bjergskovene bliver i stigende grad til små isolerede øer på landkortet.

Der er ingen tvivl om, at The Birds of Sumatra alene med sin komplette oversigt over al tidligere ornitologisk arbejde på Sumatra er et fremragende udgangspunkt for den rejsende feltornitolog, der ønsker at sætte sig ind i den storslåede natur på verdens 6.-største ø.

Finn Danielsen & Henrik Skov

Wildfowl

Steve Madge & Hilary Burn. An identification guide to the ducks, geese and swans of the world. 298 sider, 47 farvetavler og over 150 udbredelseskort. Christopher Helm, London, 1987. Pris kr. 329,- i DOF-Salg.

Blandt de senere års håndbøger om andefugle er denne bog et væsentligt bidrag. Den omhandler alle verdens ænder, gæs og svaner. Steve Madge står for teksten, der for hver art er instruktivt inddelt i afsnit om: feltkendetegn, stemme, beskrivelse, mål, geografisk variation, alm. biologi, levested, udbredelse og bestand. Teksten er kort og summarisk, men rummer de vigtigste oplysninger om arten på verdensplan, mens der i mindre grad refereres til lokale forhold. Der er samlet utroligt meget stof i den tætte typografi.

Hilary Burn har illustreret bogen med mere end 700 smukke – undertiden dog ret mørke – farvebilleder fordelt på 47 overskuelige farvetavler. For mange arter er nogle af de mindre hyppigt gengivne dragter medtaget, f.eks. sommer- og ungfugledragter. Dragterne og farvegengivelsen er gennemgående meget korrekte, og selv om de flyvende fugle virker lidt stive, er de set fra gode vinkler, der fremhæver de vigtige kendetegn.

I opslagene med farvetavler findes på modsatte side kort (over hele verden eller kontinenter), der illustrerer udbredelse i og udenfor yngletiden. Det er en skam, at disse kort er så små, når der på mange opslag er plads nok til en større gengivelse. På verdenskort er afstanden fra Nordkap til ækvator under 1 cm, hvilket selvsagt kun giver mulighed for en meget grov markering af udbredelse.

Bogen må absolut anbefales til alle andefuglenes venner.

Anders Holm Joensen

Förhandlingar vid Femte Nordiska Ornitologiska Kongressen 1985

Mats O. G. Eriksson (red.). 228 sider, 28 artikler, mange figurer og tabeller, enkelte s/h-fotos, indb. Acta Regiae Societatis Scientiarum et Litterarum Gothoburgensis, Zoologica 14. Göteborg 1987. Pris Skr. 100.

Med den 5. ornitologiske kongres begynder Skandinavisk Ornitologisk Union på 2. runde mellem de nordiske lande. Kun Island har ikke været vært, men det håber kongreskomitéen vil ske i denne omgang. Kongressen holdtes 5.-9. august 1985 ved Göteborg med 98 deltagere fra 6 lande. Der præsenteredes 41 foredrag, hvoraf 28 er publiceret i kongresbogen.

Hovedvægten ligger på populationsundersøgelser og ynglebiologi med 7 artikler om hvert emne. Der er 5 artikler om ringmærkning og trækforhold, 4 om økologi, 3 med et hovedsageligt fredningsmæssigt indhold, 1 om et udsætningsprojekt, 1 om fysiologi/biologi og 1 om museumsarbejde. Emnernes fordeling afspejler forskningsinteresserne hos de nordiske ornitologer. Økologiske og fredningsmæssige arbejder gør sig i højere grad end tidligere gældende, men det er stadig den "traditionelle" grundforskning indenfor populations-, træk- og ynglebiologi, som dominerer.

Fra de mange artikler vil jeg nævne enkelte resultater og konklusioner, som jeg finder interessante; andre anmeldere vil selvfølgelig kunne trække andre frem. Hvis man vil bevare de sydsvenske Hjejler, skal man sikre grupper af mellemstore (min. 1 km²) højmoser med tætte ynglebestande, og ikke blot enkelte særligt store moser. Broget Fluesnapper er i svensk Laplands subalpine birkeskove begrænset af manglende redehuller; opsætning af redekasser har

mangedoblet bestandstæthed. Sammenligning af optællingsmetoder i ungarske skove viser, at man ved punktoptællinger eller linietakseringer underestimerer bestandstæthederne med 25-50% i forhold til kortlægningsoptællinger, men punktoptællingsmetoden er velegnet til at registrere artsrigdommen. Efter at Mellemflagspætten er uddød i Norden, koncentrerer indsatsen nu om at bevare Hvidrygget Spætte, som har en bestand på under 1000 par. Ynglebiotopen er truet af stadig intensivering af skovbruget. Beskyttelsesplaner for de forskellige yngleområder beskrives.

Engene i Danmark forsvinder i takt med opdyrking eller tilgroning. 60-65% af engene er gået tabt siden århundredskiftet, og engarealet reduceres fortsat i samme takt som tidligere. Naturligt nok går engens karakterfugle også tilbage.

Hvor går de etiske og æstetiske grænser for, hvor meget vi skal manipulere med naturområder, fuglebestande og enkeltindivider? Dette spørgsmål vakte livlig debat på kongressen, især fordi mange nordiske ornitologer er meget engagerede i opfostrings- og udsætningsprojekter.

Kongresrapporten er dygtigt redigeret og fremtræder som en gedigen videnskabelig publikation. Det, jeg savner, er et indtryk af selve kongressen: Småreferater af debatterne, af ekskursionerne, og af andre aktiviteter, som ikke har resulteret i artikler. En række resolutioner om aktuelle fuglebeskyttelsesemner blev vedtaget på kongressen. Hvor er de, og hvilken virkning havde de? Den slags ville gøre rapporten mere interessant, og i høj grad appellere til dem, som ikke selv deltog.

Leif Bisschop-Larsen

Baltic Birds IV

Christian Hjort, Johnny Karlsson & Sören Svensson (red.). 246 sider, 11 s/h fotos, talrige tabeller, diagrammer og figurer. Vår Fågelvärld Supplement nr 11. Sveriges Ornitologiska Förening, Stockholm, 1986.

Publikationen er kongresrapporten fra den 4. konference om fuglelivet omkring Østersøen, der blev afholdt i Sverige i 1984. Baltic Birds konferencerne er et vigtig bindeled mellem ornitologer i vest- og østlandene, og giver mulighed for udveksling af viden med kollegaer fra øst.

Kongresrapporten indeholder 42 artikler indenfor et vidt spektrum af emner. Hele 22 omhandler stof fra østlandene, bl.a. artikler om kortlægning af fuglelivet i og beskyttelse af vådområder i Polen og Letland, monitorering af fuglebestande på fuglestationer i Polen og Estland samt atlasprojektet i Letland.

En undersøgelse af havdykænder langs den polske kyst viser, at 10-20% af vinterbestanden af Sortand enten dør af olieforurening eller ved fangst i fiskenet. Bifangsten af fugle viser sig efterhånden at være

et alvorligt og generelt problem i de nordeuropæiske havområder.

Der er adskillige artikler fra fuglestationer omkring Østersøen og gode eksempler på nødvendigheden af samarbejde og udveksling af data. F.eks. kan gemmeldingsraten for Sangdrossel på forskellige fuglestationer sige noget om trækket ned gennem Nordeuropa og den geografiske placering af yngleområdet. Monitoreringen spiller efterhånden en stor rolle for aktiviteterne på en række fuglestationer. For 12 ud af 13 småfuglearter på de polske fuglestationer kan der spores en nedgang på 10-20% siden først i 1960'erne. Løv- og Skovsanger er i gennemsnit reduceret med 62% både for- og efterår, og dette tyder på, at forhold i vinterkvarteret – tropisk Afrika – spiller en afgørende rolle. Det viser sig da også, at udviklingen i løvsangerfangsten på Ottenby (Sverige) er korreleret med regnfald i vinterkvarteret i Afrika. Det dokumenterer endnu engang, at udviklingen i Afrika bør have den største opmærksomhed fremover, når det gælder den generelle trivsel for vort fugleliv.

Men fuglepopulationer er dynamiske. En artikel om udviklingen i finske fuglebestande viser således, at Solsort, Blåmejse og Jernspurv var meget sjældne eller helt manglede i Finland først i dette århundrede, og at Rødstjert og Engsnarre var meget almindelige. Nu er Engsnarren næsten forsvundet, mens de tre første arter er vidt udbredte og almindelige. Det viser, at man skal være varsom med at fortolke årsagerne til bestandsudviklingen over kortere tidsrum. Det står dog fast, at en lang række af de fuglearter, der især er gået tilbage i Finland gennem de sidste 30 år, er knyttet til skoven, og at årsagen skal findes i udviklingen mod et moderne og intensivt skovbrug, der ikke levner plads til de mere kræsne fuglearter.

Kongresrapporten fra Baltic Birds IV er flot redigeret og trykt, som der er tradition for fra svensk side. Det kan måske være svært at finde en rød tråd i publikationen, men sådan er det ofte i kongresrapporter. På trods af, at man søger at styre emnerne på kongresserne, bliver udvalget af indlæg ofte ret broget. Men sådan skal det være. Kongresser skal primært føre folk sammen til gode og faglige diskussioner, og hvis der herefter kan komme en publikation som Baltic Birds IV, så er det bare godt.

Henning Nøhr

Seabirds: Feeding ecology and role in marine ecosystems

J. P. Croxall (red.). 408 sider, talrige tabeller og figurer, indb. Cambridge University Press 1987. Pris £ 30.

Bogen er udsprunget af et symposium om havfugle og næringskredsløb på den 18. Ornitologiske Kongres i Moskva 1986, og er opbygget af en række videnskabelige artikler, der præsenterer resultater af en række studier indenfor et bredt geografisk spektrum. En del af artiklerne er oversigtsartikler, der sammenfatter mange tidligere resultater. Her skal særlig nævnes Hunt og Schneider's artikel om havfugle-udbredelsens afhængighed af størrelsesforholdene i havets fysiske processer, og Pennycuick's artikel om havfuglenes flugtstrategier.

Havfuglenes fødeøkologi er behandlet i ikke mindre end 10 af de 16 artikler, de fleste af dem case-studies fra Stillehavet eller Antarktis. Heri behandles forskellige artsgruppers økologi og forskelle i samspil med lavere trofiske niveauer i forskellige havområder.

Et højt fagligt niveau og et ofte svært tilgængeligt fag-engelsk gør, at bogen primært henvender sig til fagmanden og den meget seriøse amatør, der i oversigtsartiklerne kan få et overblik over (og referencer til) havfugleforskningen i dag. Men 350 kr. er lovlig meget at betale for en artikelsamling.

Finn Danielsen, Jan Durinck, Henrik Skov

Naturpejlinger

Hans Meltøfte (red.). 16 undersøgelser af planter og dyr på danske naturreservater. 19 forfattere. Med tegninger af Jens Gregersen, samt mange fotos og diagrammer, 192 sider. Udgiven af Skov- og Naturstyrelsen, Miljøministeriet, 1988. Pris kr. 170. Kan købes i DOF-Salg.

Bogen beretter med 15 artikler om undersøgelser på en række af de naturreservater, som administreres og udforskes af Skov- og Naturstyrelsen: Tipperne, Klægbanken, Vejlerne, Hirsholmene, Vørsø, Hesselø, Christiansø, Langli, Skallingen og Margrethe Kog. Bogen tager udgangspunkt i den naturovervågning, som igennem mange år er foregået på reservaterne, og fugle indtager en fremtrædende plads.

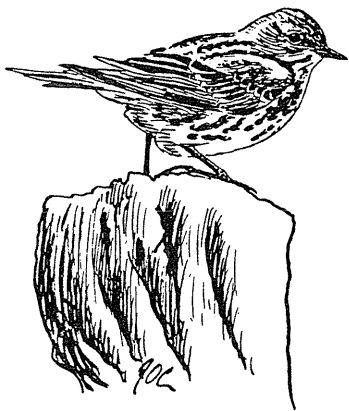
Det vil her føre for vidt at komme ind på alle artiklerne. Tipperne, hvor Danmarks første feltstation blev oprettet i 1928, og hvor der siden er foretaget regelmæssige tællinger af fugle, er beskrevet med fire gode artikler om henholdsvis vadefugletællinger, vegetationen og de planteædende svømmefugle i Ringkøbing Fjord, gæs og græs, og engens pleje og de ynglende vadefugle. Reservatet Klægbanken får to artikler, den ene om verdens største knopsvanekolonis opståen og undergang, den anden om vandrotter og rovfugle.

Hirsholmenes måge- og ternebestande igennem de sidste 60 år beskrives i relation til menneskelige aktiviteter, f.eks. fiskeri, minkavl og sølvmågebekæmpelse, samt artens indbyrdes konkurrence. Om Vørsø berettes om de vilde planters indvandring efter dyrkningens ophør, og om skarvens liv på og omkring øen. Også i forbindelse med Christiansø er der fokuseret på fuglene, nemlig de trækkende småfugle og ynglende alke.

Det hele er meget spændende læsning, som tydeligt illustrerer, hvor vigtigt det er at opretholde reservater og nøje overvåge deres flora og fauna. Sikke mange væsentlige undersøgelser, der foregår på disse reservater. Artiklerne fortæller, hvor kompliceret det kan være at forvalte naturen, selv under de gode vilkår, der er på reservaterne. Bogen er meget smukt og instruktivt illustreret, og her må man fremhæve Jens Gregersens følsomme streg og farvelægning.

Man må håbe, at denne bog får stor udbredelse. Den vil bidrage til en bred forståelse for overvågning – også uden for reservaterne – som et nødvendigt redskab for bevarelsen af vort lands alsidige og rige natur.

Anders Holm Joensen

Nissum Fjords Fugleliv 1983-85

Jens Overgaard Christensen. 211 sider, adskillige tuschtegninger, figurer og udbredelseskort, hft. Vildtreservatkontoret, Landbrugsministeriets Vildtforvaltning 1987. Gratis.

Denne bog er en bearbejdning af yngle- og rastefugletællinger i Nissum Fjord i perioden 1983-85, sammenstillet med de ældre oplysninger, der har kunnet fremskaffes. Bogens første afsnit er en gennemgang af landlokaliteterne, hvorunder nævnes historiske ændringer, plantevækst og ændringer heri, landskabspleje, forstyrrelser og andre trusler. Der er en opgørelse over de enkelte delområdernes bestande af ynglefugle hvert af de 3 år, samt en kort beskrivelse af deres betydning for rastende fugle.

I et mindre afsnit beskrives vandarealerne kort og præcist m.h.t. dybdeforhold, saltholdighed, eutrofiering og bundvegetation og betydningen heraf for fuglelivet, samt undersøgelser af bundfaunaen. I andre, mindre afsnit gennemgås områdets betydning for en række arter i forhold til nationale og internationale kriterier, fuglebeskyttelse og reservatbestemmelser, rekreative aktiviteter og erhverv.

Langt hovedparten af bogen er en artsgennemgang indeholdende et væld af oplysninger om yngle- og rastefugle, med vurdering af bestandsudvikling og forekomst af de enkelte arter, og sandsynlige forklaringer herpå.

Det er lykkedes at gøre bogen til en samlet beskrivelse af Nissum Fjord som fuglelokalitet. Udover at dokumentere fuglelivet i perioden 1983-85 vil bogen sikkert vise sig at blive et standardværk om Nissum Fjords fugleliv.

Spredt i bogen omtales mange småundersøgelser og iagttagelser af almen interesse, om vadefugles valg af ynglehabitat, Toppet Lappedykkers tilbagegang ved rørhøst for nær vandkanten, ændrede fourageringsvaner hos Lysbuget Knortegås o.a. Jeg kan anbefale denne bog til alle med interesse for vandfugle og naturforvaltning i forbindelse hermed.

Allan Kjør Villesen

Die Ohrenlerche

Rudolf Pätzold. 144 sider, 84 figurer og fotos, 21 tabeller, hft. Die Neue Brehm-Bücherei 586. A. Ziemsen Verlag 1987. Pris DM 16.

Bjerglærken er på flere måder en særpræget fugl. Geografisk imponeres man over den vidtstrakte udbredelse i hele fem verdensdele (43-44 racer), og Bjerglærkens oprindelse og evolution diskuteres stadig.

I de første kapitler knytter forfatteren udseende, udbredelse og evolution sammen. Dernæst følger afsnit om dragt, feltkendetegn, underarter, morfologi og anatomi, mål og vægt, habitat og højdeudbredelse, føde, bevægelser og adfærdformer, stemmer, forplantning (58 sider!), fældning, træk og overvintning, dødsårsager og snyltere, Bjerglærken i menneskers pleje, samt litteratur.

Bjerglærken er som træk- og vintergæst dukket op i Europa i begyndelsen af 1800-tallet, og er efterhånden konstateret overvintrende i store dele af Vest- og Mellemeuropa. Hvor disse Bjerglærker kommer fra, er uvist. Kun tre ringfund i alt giver ingen holdpunkter.

Denne monografi er grundig, med god vekslen mellem teori og data. De mange figurer og stregtegninger gør god fyldest. Bogen anbefales til "monografister" og alle med interesse for fugles evolution, udbredelse og ynglebiologi.

Jon Bjørn Andersen

Der Zaunkönig

Mannfred Dallmann. 95 sider, 57 figurer og fotos, 21 tabeller, hft. Die Neue Brehm-Bücherei 577. A. Ziemsen Verlag 1987. Pris DM 10.

Denne informationstætte monografi om Gærdesmutten bygger på forfatterens ti års undersøgelser af ca 2000 reder, over 2000 ringmærkede redeunger og over 2000 mærkede voksne fugle i Vesttyskland.

Han- og hungærdesmutten ligner hinanden af ydre, men tre adfærdstræk skiller dem: hunnen synger ikke (bortset fra subsang), hannen ruger ikke, og hannen bygger redeskelettet, hvorefter hunnen færdiggør redens indre. Yngletætheden er vanskelig at gøre op, da Gærdesmutten er polygam. Det lykkedes kun Dallmann at eftervise polygami i 4% af revirerne. I Holland fandt Kluijver, at hele 50% af hannerne var polygame. Årsagerne til disse forskelle kendes ikke.

Gode redesteder benyttes flere år, de bedste i alle undersøgelsens ti år! De oftest seks æg lægges i april-maj. Nylagte kuld herefter er normalt andekuld. Mens hunnen ruger, bevogter hannen reviret, bygger flere "valgreder" og forsøger med sang at lokke nye hunner til.

Mellemeuropas Gærdesmutter er altovervejende standfugle. Skandinaviens Gærdesmutter trækker til Mellem- og Sydeuropa samt til Danmark og Sydsverige. Hårde vintre øger ikke trækendensen.

Standfuglene overvintrede næsten aldrig i yngleområdet. Kun én han af 30 blev i sit revir. Dallmanns genfangster af mærkede Gærdesmutter viste desuden, at de overvintrende især er hanner (90%).

En noget kortfattet gennemgang fører nogle steder til uklarheder, f.eks. i afsnittet om sangaktivitet. Men monografien kan alligevel klart anbefales alle småfugleinteresserede.

Jon Bjørn Andersen

Let's listen to the passerines of Britain and Europe

Daniel J. Pernin, optagelser. 3 kassettebånd à 50 minutter. Produceret og udgivet af Daniel J. Pernin 1987. Pris ikke oplyst.

Denne udgivelse er som det fremgår af overskriften en enkelt mands værk. Daniel Pernin er franskmænd og har samlet egne optagelser af vesteuropæiske fuglearter på 3 kassettebånd. Med henblik på salg uden for Frankrig er den medfølgende tekst på engelsk (fuglenes navne tillige på latin, tysk og hollandsk), og på båndene er artsnavnene indtalt på engelsk og latin.

De 3 bånd rummer optagelser af 75 arter af spætter og spurvefugle, dog er "umusikalske" grupper som svaler, spurve og de fleste kragefugle udeladt. Hovedvægten er naturligvis lagt på sangen, men også en del kald er medtaget. Da hver art i gennemsnit kun er tildelt 2 minutter, er mængden af kald dog ret be-

grænset – imidlertid er der også her spændende ting imellem, f.eks. 3 forskellige kald af Savisanger.

Båndene medtager så godt som alle spurvefuglearter, der er nogenlunde almindelige i det mellemste Vesteuropa (plus et par ekstra). Af almindelige danske arter savnes blot Nattergal og Bomlærke. Til gengæld får man så en række sjældne arter som Sydlig Nattergal, Spottesanger, Brillesanger, Hvidhalset Fluesnapper, Fyrremejse og Korttået Træløber – for blot at nævne nogle få – samt et par arter, der endnu ikke findes på den danske liste (Cettisanger og Mestersanger).

Et irritationsmoment er det, at mens arternes rækkefølge på hvert af båndene følger Voous' system, virker det ret tilfældigt, hvilket af de 3 bånd en art er havnet på. For en dansker harmonerer fordelingen i hvert fald hverken med systematiske, biotopsmæssige eller antalsmæssige kriterier – f.eks. findes Sumpmejse og Musvit på bånd 1, Fyrremejse, Sortmejse og Blåmejse på bånd 2 og Halemejse og Topmejse på bånd 3!

Den medfølgende tekst er begrænset til, hvad der kan rummes på det foldede papir inden i kassettehylsteret. Foruden artsnavnet angives optagelsens varighed, hvilke lyde der høres (kaldene bogstaveret til engelsk udtale) samt baggrundsarterne. Udmærket udnyttelse af pladsen, men man kunne dog godt ønske sig yderligere oplysninger, f.eks. om optagelokalitet, da arter som Tornsanger, Bogfinke og Gulspurv afslører nogle spændende varianter i forhold til, hvad et dansk øre er vant til.

Den tekniske kvalitet er generelt udmærket, overstyringen er behersket, og en del af optagelserne – f.eks. de forskellige mejser – er faktisk blandt de bedste, undertegnede har hørt på massefremstillede bånd. Båndene er indspillet i mono og uden brug af støjreduktionssystem, hvilket jeg synes er et fornuftigt valg. Stereoeffekter, der fabrikeres elektronisk efter at optagelsen er foretaget, er efter min mening en misforståelse (lydbilledet bliver aldrig naturtro), og med mindre optage- og afspillemaskinerne er helt ens, vil anvendelse af støjreduktionssystemer som Dolby B og C uvægerligt medføre generende pustelyde og andre former for forvrængning ved gengivelse af så delikate sager som fuglestemmer. Uden støjreduktion må man ganske vist leve med et tydeligt hørbart båndsus, men hellere det end en unaturlig diskantgengivelse.

Et enkelt teknisk kritikpunkt slipper Pernin dog ikke for: Hos en række arter synes gengivelsen at mangle fylde. Dette skyldes formentlig, at mange af optagelserne er ret hårdt filtrerede for at fjerne lavfrekvent baggrundsstøj (bilmotorer o. lign. har en ubehagelig evne til altid at trænge sig ind på en optagelse). En sådan filtrering har imidlertid også indvirkning oppe i det frekvensområde, hvor grundtonerne i sangen befinder sig, hvorved klangbalancen kommer til at hælde for meget mod det lyse. Fænomenet

skæmmer en del af optagelserne, men er på den anden side ikke generelt – f.eks. mindes jeg ikke at have hørt flottere gengivelser af Sortspætte og Sumpmejsse.

Som det fremgår af ovenstående, er jeg ganske positivt indstillet over for denne udgivelse. Tilbage bliver det ikke helt uvæsentlige spørgsmål: Hvem i Danmark vil være interesserede i disse bånd? Den, der blot ønsker en samling af vore almindelige arters stemmer, vil være bedre tjent med en af de eksisterende danske 1-bånds udgivelser. Den mere sjældenhedsorienterede vil finde artsudvalget skævt og savne en række arter af østlig oprindelse. Helt uden interesse for denne gruppe fuglekiggere er båndene dog ikke, da de rummer adskillige interessante arter (navnlig bånd 2) og dertil er af glimrende kvalitet, så hvis man synes, at Palmer & Boswall's monumentale 16-bånds værk er for stor en mundfuld, er her en mulig mellemløsning. Endelig er båndene naturligvis glimrende for ornitologen med Frankrig som yndlingsrejsemål – vover man sig derimod ned i Middelhavsregionen, vil man savne en del karakteristiske arter.

Bo Svenning Petersen

Die Biologie des Vogels

H.-H. Bergmann. 306 sider, 171 figurer, 2 farveplancher. Aula-Verlag, Wiesbaden, 1987. Pris DM 49,80.

Bergmanns bog om fuglenes biologi kan anbefales til ornitologen, som vil give sit fuglekikkeri en ekstra dimension, og som ikke har råd til mere volu-

minøse værker som *Avian Biology* eller *Form and Function in Birds*.

Bogen giver en udmærket og let læselig introduktion til fuglene bygning, funktion og levevis. Værket følger den gængse opbygning startende med "En fugl – hvad er det?" og sluttende med et afsnit om populationsbiologi. Under hensyntagen til begrænsningerne i et ét-binds værk har forfatteren valgt at gå i dybden med enkelte eksempler fremfor at give en summarisk behandling af hele ornitologien. For eksempel er udviklingen af Darwin-finkerne samt fugletrækket tildelt hver ca 20 sider, medens fuglenes særegne lunger og luftsække er beskrevet på kun 8 linier. Mange af kapitlerne starter med små bevingede ord (bl.a. citat fra Plinius) og har populariserende overskrifter som: "Schneller, höher, weiter: Das Fliegen der Vögel" og "Ein Vogel ist kein Vogel". Under overskriften "Der Flugmotor" giver forfatteren vejledning til hvorledes man bevæbnet med en skalpel kan finde frem til de muskler, der er involveret i flyvningen. Ligeledes gives der opskrift på, hvordan man foretager laparotomi (blotlægning af kønskirtlerne) på en levende fugl – dog med en passende bemærkning om, at dette indgreb er omfattet af vivisektionsloven og forbeholdt specialister. Men mon ikke de fleste får opfyldt deres dissektionsbehov inden for rammerne af lørdags-kyllingen, hvor der iøvrigt kan gøres udmærkede anatomiske iagttagelser. Bogen indeholder en litteraturliste på mere end 350 henvisninger, hovedsageligt til tyske afhandlinger, så viderekomme vil formodentlig også kunne få glæde af dette værk.

Uffe Midtgård

